

บทที่ 3

บริบทองค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐาน

องค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐาน ตำบลศรีฐาน มีการปกครอง แบ่งเขตการปกครอง ออกเป็น 16 หมู่บ้าน มีประชากร 9,704 คน เป็นชาย 4,951 เป็นหญิง 4,952 คน มีครัวเรือน 2,318 หลังคาเรือน มีเนื้อที่ 6,228 ตร.กม. สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบเชิงเขา มีแม่น้ำ มีภูเขา และลำห้วยหลายสาย อาณาเขตตำบล และที่ตั้ง ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐาน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอภูกระดึง ห่างจากตัวอำเภอภูกระดึงมีระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร ตำบลศรีฐาน ในปัจจุบันใช้คำขวัญ ดังนี้

“ตำบลตำนานนาฝืดอน
สุดสะอาดน้ำตกตาช้อง ลาดใหญ่
ช็อกถ้องคัง ไกลภูกระดึง
ซึ่งถิ่นกำเนิดลำน้ำพอง
ไผ่สีทองหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์”

ชุมชนบ้านศรีฐานตั้งอยู่ห่างจากเชิงเขาภูกระดึงมาทางทิศตะวันออกประมาณ 2 กิโลเมตร ไม่มีหลักฐานใดบ่งชี้ว่าชุมชนนี้ตั้งเมื่อใด โดยใคร แต่กิจการเล่าสืบต่อกันมาคือ คนลาวพวกหนึ่งลาวเป็นคำที่ใช้เรียกคนอีสาน ได้อพยพมาจากห้วยหัน ห้วยทราย มาสร้างบ้านแปลงเมืองอยู่ที่บ้านนาฝืดอน ปัจจุบันคือบริเวณกึ่งกลางระหว่างบ้านนาแปนกับบ้านศรีฐาน ชาวบ้านอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขเรื่อยมา โดยมีตาสี เขาแหลม เป็นผู้ปกครองชุมชนเขาแหลมคงมิใช่ นามสกุลเพราะ พ.ร.บ. นามสกุลเพิ่งมีสมัยรัชกาลที่ 6 แต่อาจมีสิ่งหนึ่งเป็นสัญลักษณ์เกี่ยวกับตัวตาสีก็ได้ ครั้นถึง พ.ศ. 2342 เกิดลาวร้ายขึ้นในชุมชน คือ ได้ถุนบ้านตาสี เขาแหลม เกิดแผ่นดินแยก แยกเป็นร่องลึก ทอดยาวสู่ลำห้วย ทางทิศตะวันออก ชาวบ้านเกรงภัยที่ไม่เห็นตัว จึงได้อพยพไปอยู่ที่อื่น แต่บ้านนาฝืดอน คงเป็นชุมชนที่หนาแน่นมาก ไม่สามารถอพยพไปรวมอยู่ที่เดียวกันได้หมดยังคงมีชาวบ้านบางส่วนที่เหลืออยู่ที่เดิมและบางส่วนได้แยกย้ายออกไปเป็นกลุ่ม ๆ อยู่ตามบริเวณที่มีเครือญาติหรือที่ไร่นาของตนซึ่งระยะทางก็ไม่ได้ห่างไกลจากชุมชนเดิมนัก โดยกลุ่มที่กระจายออกไปก็มากพอที่จะสร้างชุมชนใหม่ได้ถึง 6 ชุมชน ดังนี้คือ บ้านนาแปน ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของบ้านนาฝืดอน บ้านศรีฐาน ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของบ้านนาฝืดอน

ถอน มีแม่น้ำล้อมรอบ คือ ลำน้ำพองโก บ้านทุ่งใหญ่ตั้งอยู่ทางทิศใต้ เลียบบ้านศรีฐานออกไป ประมาณ 4 กิโลเมตร บ้านนาขาง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก บ้านนาโกตั้งอยู่ทางทิศเหนือ บ้านนา น้อย ตั้งอยู่ทางเชิงภูเขาด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ ผู้คนทั้ง 6 หมู่บ้านต่างมีความสนิทชิดเชื้อกัน เนื่องจากมีความเชื่อว่าแต่ละหมู่บ้านเป็นญาติพี่น้องกัน และภายในหมู่บ้านจะมีนามสกุลใช้เป็น ตระกูล ๆ อาทิ เช่น ประชาชนบ้านศรีฐาน ใช้นามสกุล “ถิ่นถาน” (กษมา ประจง, 2546, หน้า 28-29)

3.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลศรีฐานตั้งอยู่ทางหลวงจังหวัดแยกจากทางหลวงแผ่นดิน สาย 14 หมายเลข 201 เลข - ขอนแก่น ที่ กม. 74 หมายเลข 2019 ถึงเชิงเขาภูกระดึงในชุมชนมีถนนลาดยาง มีพื้นที่ ทั้งหมด 62.28 ตารางกิโลเมตร หรือ 30,734 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอภูกระดึง ห่างจากตัวอำเภอภูกระดึง 2 กิโลเมตร เป็นที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติภูกระดึง มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตตำบลปวนพูน กิ่งอำเภอหนองหิน จังหวัดเลย
 ทิศใต้ ติดต่อกับเขตตำบลวังสวาบ อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตตำบลวังขาว อำเภอภูน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตตำบลภูกระดึง อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย

ตำบลศรีฐานเป็นแหล่งต้นกำเนิดแม่น้ำพอง เริ่มจากยอดภูกระดึงไหลผ่านบ้านวังยาง บ้านอีเลิศ บ้านอีเลิศใต้ บ้านนาแปนเหนือ บ้านนาแปนหมู่ 2 บ้านนาแปนใต้ บ้านนาแปนหมู่ 15 บ้านศรีฐาน และไหลผ่านบ้านทุ่งใหญ่ ตำบลภูกระดึง ไปบรรจบกับแม่น้ำพอง ซึ่งมีต้นกำเนิด จากภูกระดึงเหมือนกัน ต่อผู้คนละด้านซึ่งไหลผ่านบ้านพองหนีบ บ้านน่าน้อย บ้านทานตะวัน บ้านนาโก บ้านน้ำพอง บ้านห้วยเคือ และไหลผ่านบ้านสงป่าเปือย บ้านนาขางใต้ ตำบลภูกระดึง ไปบรรจบกับลำน้ำพองโก ที่บ้านทุ่งใหญ่ ตำบลภูกระดึง แล้วจึงไหลผ่านบ้านภานกเค้า ลงสู่ เขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ตำบลศรีฐานจึงมีน้ำตกที่สวยงามหลายแห่ง เช่น น้ำตกตาดฮ้อย บ้านน่าน้อย น้ำตกลาดใหญ่ บ้านพองหนีบ น้ำตกตาดหินปูน 9 ชั้น บ้านนาแปน น้ำตกตาดงาม บ้านวังยาง น้ำตกตาดห้วยค้ำพลู บ้านอีเลิศ น้ำตกตาดยายเอ็ง บ้านศรีฐาน น้ำตกตาดน้อย บ้าน ห้วยเคือ รวมทั้งลาดหินงาม บ้านอีเลิศ ลาดจวบแก้ว ลาดคบ ลาดจันทะวงศ์ บ้านวังยาง ถ้ำฝ้ามือ แดง ถ้ำคิ้ววิ บ้านน่าน้อย เป็นต้น

3.2 การปกครองและแหล่งท่องเที่ยว

การปกครองภายในชุมชนบ้านศรีฐานจัดการปกครองตามระเบียบการปกครองของกระทรวงมหาดไทย ตามพระราชบัญญัติการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2547 มีลักษณะการปกครองดังนี้

3.2.1 กำนัน เป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองของกรมการปกครอง อยู่ในตำแหน่งโดยการเลือกตั้งจากประชาชน คราวละ 5 ปี ชาวบ้านนาแปน หรือชุมชนบ้านศรีฐานเก่า

3.2.2 ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ของกรมการปกครอง อยู่ในตำแหน่งโดยการเลือกตั้งจากประชาชนในชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จะอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี

3.2.3 คณะกรรมการชุมชนบ้านศรีฐาน เป็นผู้ที่ช่วยในการปกครอง จัดทำแผนพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ คณะกรรมการชุมชนจะมาจากการเลือกตั้งของชาวบ้านในชุมชน ผู้ที่เป็นคณะกรรมการชุมชนจะต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถทั้งในการพูด การปฏิบัติ ตลอดจนมีฐานะทางครอบครัวที่ดี ครอบครัวอบอุ่น จึงเป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน คณะกรรมการชุมชนจะมีจำนวนทั้งหมด 10 คน ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการ กรรมการชุมชนจะอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี และจะมีการคัดเลือกใหม่ทุกครั้งทั้งหมดวาระ 2 ปี

3.2.4 คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งชาวบ้านจะต้องเลือกตั้งสมาชิกในชุมชนที่มีความสามารถและซื่อสัตย์เพื่อให้เข้าไปรับตำแหน่งกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลชุมชนละ 2 คน ตำแหน่งกรรมการบริหารส่วนตำบลนี้ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจะมีหน้าที่วางแผนกำหนดนโยบายการบริหารร่างโครงการต่าง ๆ และพิจารณางบประมาณลงสู่ชุมชนทุกชุมชนที่อยู่ในเขตการปกครอง

3.2.5 เขตการปกครอง องค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐานมีพื้นที่ตามการแบ่งเขตการปกครอง 16 หมู่บ้าน ดังนี้ (ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียน, ม.ป.ป.)

3.2.5.1 หมู่ที่ 1	บ้านศรีฐาน (คุ้มบ้าน โนนป่ากลอย)
3.2.5.2 หมู่ที่ 2	บ้านนาแปน
3.2.5.3 หมู่ที่ 3	บ้านอิลิศ
3.2.5.4 หมู่ที่ 4	บ้านวังยาง
3.2.5.5 หมู่ที่ 5	บ้านพองหนีบ
3.2.5.6 หมู่ที่ 6	บ้านนาโก
3.2.5.7 หมู่ที่ 7	บ้านน่าน้อย

- 3.2.5.8 หมู่ที่ 8 บ้านห้วยเตือ
- 3.2.5.9 หมู่ที่ 9 บ้านนาแปนใต้
- 3.2.5.10 หมู่ที่ 10 บ้านหนองอีเลิง
- 3.2.5.11 หมู่ที่ 11 บ้านทานตะวัน
- 3.2.5.12 หมู่ที่ 12 บ้านน้ำพอง
- 3.2.5.13 หมู่ที่ 13 บ้านอีเลศใต้
- 3.2.5.14 หมู่ที่ 14 บ้านนาแปนเหนือ
- 3.2.5.15 หมู่ที่ 15 บ้านนาเจริญ
- 3.2.5.16 หมู่ที่ 16 บ้านแสนสุข

3.2.6 กลุ่มอาชีพ ในตำบลศรีฐาน เช่น

- 3.2.6.1 กลุ่มอาชีพเย็บจักรอุตสาหกรรม
- 3.2.6.2 กลุ่มอาชีพเจียรไนพลอย
- 3.2.6.3 กลุ่มอาชีพถักทอไหมพรม
- 3.2.6.4 กลุ่มพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ
- 3.2.6.5 กลุ่มอาชีพร้านค้าชุมชน
- 3.2.6.6 กลุ่มอาชีพการทอผ้าพื้นเมือง
- 3.2.6.7 กลุ่มอาชีพการทำครก
- 3.2.6.8 กลุ่มอาชีพการทำวิกผม
- 3.2.6.9 อื่น ๆ

3.2.7 ด้านวัฒนธรรม

ชุมชนบ้านศรีฐานประชากรนับถือศาสนาพุทธ ภายในชุมชนจะมีวัดอยู่ 2 วัด คือ วัดศรีทัศน์บ้านศรีฐาน เป็นวัดเก่าแก่ที่ตั้งมานานคู่กับชุมชนบ้านศรีฐาน ตั้งอยู่ระหว่างชุมชนบ้านศรีฐานเก่ากับชุมชนบ้านศรีฐานใหม่ในปัจจุบัน และอยู่ระหว่างบ้านนาแปน กับชุมชนบ้านศรีฐาน ส่วนอีกแห่งหนึ่งคือ วัดป่าธรรมวิเวก เป็นวัดที่ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2535 ตั้งอยู่ทางไปอุทยานแห่งชาติภูกระดึง จุดประสงค์ของการตั้งวัดนั้นส่วนมากเพื่อการทำบุญตามความเชื่อในพุทธศาสนา ซึ่งสิ่งที่ชาวบ้านยึดถือในการปฏิบัติ คือ ฮีตสิบสองคองสิบสี่ อันเป็นขนบธรรมเนียมปฏิบัติในสิบสองเดือนตามแนวพุทธศาสนา และความเชื่อท้องถิ่น ประเพณีท้องถิ่น ที่ชุมชนบ้านศรีฐานยึดถือมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

3.2.7.1 เดือนอ้าย ประเพณีพระสงฆ์เข้าปริวาสกรรม

3.2.7.2 เดือนยี่ ประเพณีบุญคูณลาน ทำพิธีสู่ขวัญข้าว เพื่อเป็นสิริมงคลชาวบ้านจะประกอบพิธีหลังจากที่เก็บเกี่ยวข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว

3.2.7.3 เดือนสาม ประเพณีบุญข้าวจี่ เมื่อชาวบ้านเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ ชาวบ้านจะทำบุญข้าวจี่ถวายพระสงฆ์

3.2.7.4 เดือนสี่ ประเพณีบุญมหาชาติหรือบุญพระเวส หรือบุญกองข้าวใหญ่ เชื่อว่าการทำบุญมหาชาติจะทำให้ตนเองได้พบกับพระศรีอาริย์ในชาติหน้า และถ้าฟังเทศน์มหาชาติจบภายในวันเดียวจะได้บุญกุศลมาก

3.2.7.5 เดือนห้า ประเพณีบุญสงกรานต์ ชาวบ้านจะมีความสนุกสนานร่าเริงในประเพณีนี้มีการรดน้ำขอพรคนเฒ่าคนแก่ ปิดกวาดบ้านเรือนให้สะอาด สรงน้ำพระพุทธรูปพระสงฆ์ และขนทรายเข้าวัด และประเพณีที่สำคัญในเดือนห้าอีกอย่างหนึ่งก็คือ การสรงน้ำพระพุทธรูปตามบฏกระดิ่ง ซึ่งก่อนจะขึ้นไปสรงน้ำจะต้องทำพิธีบวงสรวงเจ้าพ่อหรือบางครั้งเรียกว่าการเลี้ยงผีปู่

3.2.7.6 เดือนหก ประเพณีบุญบั้งไฟในหมู่บ้านศรีฐานนั้น การทำบุญบั้งไฟมีจุดประสงค์เพื่อบูชาแถนผู้มีบุญมีอำนาจ ชาวชุมชนบ้านศรีฐานมีความเชื่อว่า แถนผู้มีบุญเป็นเทวดายักษ์จะช่วยคลบนันดาลฝนฟ้าให้ตกลงมาตามฤดูกาล จึงมีการจัดพิธีบูชาด้วยบั้งไฟ และมีการละเล่น การรำเซิ้งที่สนุกสนาน มีการจำลองอวัยวะเพศของผู้ชายมาประกอบในการละเล่นด้วย เชื่อว่าอวัยวะเพศของชายจะนำความอุดมสมบูรณ์มาสู่หมู่บ้านของตนเอง

3.2.7.8 เดือนแปด ประเพณีบุญเข้าพรรษา ชาวบ้านจะทำบุญโดยการนำเทียนพรรษา ผ้าอาบน้ำฝน และเครื่องอัฐบริขารที่จำเป็นไปถวายแด่พระสงฆ์ที่จำพรรษาในวัดศรีทัศน์และวัดป่าธรรมวิเวก เพื่อได้ใช้ในช่งจำพรรษา

3.2.7.9 เดือนเก้า ประเพณีบุญข้าวประดับดิน ชาวบ้านจะทำบุญเพื่ออุทิศกุศลต่อผีเปรตที่ไร้ญาติ และอุทิศส่วนกุศลโดยเฉพาะข้าวปลาอาหารแด่ญาติผู้ล่วงลับไป โดยมีข้าวดำ ข้าวแดงใส่ลงไปในกระทง นำไปวางไว้ที่เชื่อว่าจะมีพวกเปรตพลีอาศัยมีการร้องเรียกให้มากินข้าวปลาอาหารด้วย

3.2.7.10 เดือนสิบ ประเพณีบุญข้าวสาก ซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวบ้านมุ่งที่จะให้พวกผี ต่าง ๆ ทั้งผีไร่ผืนนา ผีที่อยู่ตามวัดวาอาราม เมื่อเสร็จพิธีทางสงฆ์ ชาวบ้านจะนำข้าวสากวางตามคันไม้ มีทั้งที่อยู่สูง – ต่ำ ตามความเหมาะสม แล้วจะตีเกราะเคาะไม้ให้ผีมากิน ชาวบ้านส่วนหนึ่งจะยื้อแย่งข้าวสาก เพื่อนำไปไว้ตามสวน ตามนาของตนเชื่อว่าจะทำให้พืชพันธุ์มีความอุดมสมบูรณ์

3.2.7.11 เดือนสิบเอ็ด ประเพณีบุญออกพรรษา ตามปกติชาวบ้านจะทำบุญที่วัดในตอนกลางคืน จุดประทีปโคมไฟ และเวียนเทียนรอบพระอุโบสถ

3.2.7.12 เดือนสิบสอง ประเพณีบุญกฐิน หลังจากที่ชาวบ้านเสร็จจากการทำนา งานไร่ สามารถขายผลผลิตส่วนแบ่งส่วนหนึ่งจะนำมาทำบุญกฐิน เชื่อว่าได้บุญ

ผลานิสงฆ์มาก เริ่มทำบุญตั้งแต่แรมหนึ่งค่ำเดือนสิบเอ็ด ถึงสิบห้าค่ำเดือนสิบสอง เป็นการทำบุญ
แต่พระสงฆ์ซึ่งจำพรรษาแล้ว

3.2.8 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอุทยานแห่งชาติภูกระดึง

อุทยานแห่งชาติภูกระดึง เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่มีเนื้อที่ทั้งหมด 348.13 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่บริเวณท้องที่ตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย ได้รับการประกาศ
เป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2505 นับเป็นอุทยานแห่งชาติแห่งที่ 2 ของประเทศไทย
สภาพพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติภูกระดึง เป็นภูเขาหินทราย ส่วนยอดเป็นที่ราบกว้างประมาณ
60 ตารางกิโลเมตร สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 1,200-1,300 เมตร โดยเฉลี่ย
มองจากมุมสูง ที่ราบภูกระดึงจะมีลักษณะคล้ายใบบอน หรือคล้ายรูปหัวใจ ทางทิศเหนือมียอด
เขาลูกเล็ก ๆ อยู่ทั่วไป และมีธารน้ำหลายสาย ส่วนหนึ่งเป็นต้นน้ำของ แม่น้ำสำคัญของภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีป่าดงดิบรกทึบ และน้ำตกหลายแห่ง ส่วนตอนใต้มีที่ราบและทุ่งหญ้า
สวยงาม มีป่าสนทั้งสนสองใบ และสนสามใบ ขึ้นกระจายเป็นหย่อม ๆ ทางด้านทิศตะวันออกมี
ผาตัดชันสวยงาม เป็นจุดชมทิวทัศน์ได้เป็นอย่างดี (สำนักงานอุทยานแห่งชาติภูกระดึง, 2544,
หน้า 21) ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย

การเดินทางขึ้นไปท่องเที่ยวชมธรรมชาติบนภูกระดึงนั้นจะเริ่มขึ้นจากที่ทำการ
อุทยานแห่งชาติภูกระดึง ถึงชำแสะ จุดพักเหนื่อยจุดแรก มีระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร
เส้นทางค่อนข้างชัน ทำทวยความทรหดของร่างกายนักท่องเที่ยว จากชำแสะมาทางชันขึ้นเรื่อย
ๆ สู่อำบน แล้วจึงล่องเข้าสู่ซอกกอก จุดพักจุดต่อมา ออกจากซอกกอก เส้นทางจะชันขึ้น
มาก ซึ่งทางอุทยานฯ ได้ทำทางเดินหักศอกกวไปวนมาเพื่อช่วยลดความลาดชันให้เดินง่ายขึ้น
ทางเดินบริเวณนี้เรียกว่าแก้งิ้ว พ้นจากแก้งิ้วแล้วก็ถึงจุดพักอีกแห่งหนึ่ง คือ พรานแป
หมายถึงสถานที่ที่พรานชื่อแปเคยมาหยุดพักทางเดินเหนือขึ้นไปร่มรื่นขึ้น เพราะป่าเริ่มทึบ มี
ต้นไม้หนาตา ระดับความสูงเพิ่มขึ้นทำให้มีลมพัดเย็นสบายจุดพักถัดมาเรียกว่า ซอกหว้า เริ่ม
มีต้นไม้ให้เห็นมากขึ้น ไม่ไกลนักก็จะถึงซอกไฟ เป็นบริเวณที่มีกอไผ่ขึ้นอยู่อย่างมากมาย
จากนั้นการเดินขึ้นภูยังลำบากก่อนจะถึงจุดพักสุดท้าย คือ ซำแคร่จากนั้นจะเดินทางช่วงสุดท้าย
จนถึงหลังแป ที่ราบบนยอดภู ซึ่งมีลมพัดเย็นสบายคลายความเมื่อยล้า จากหลังแป เดินตาม
ทางราบผ่านทุ่งหญ้าประมาณ 3 กิโลเมตร จะถึงที่ทำการหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติภูกระดึง
สถานีวังกวางเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

3.2.8.1 สถานที่ท่องเที่ยวบนอุทยานแห่งชาติภูกระดึง ยกตัวอย่าง ดังนี้

(1) ผาหมากคูก เป็นจุดแรกห่างจากหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติภู
กระดึง บริเวณวังกวางลงมาทางใต้เพียง 2 กิโลเมตร เหมาะสำหรับชมพระอาทิตย์ตก มีลาน

กว้างซึ่งในยามเย็นจะมีนักท่องเที่ยวและผู้รักธรรมชาติปริมาณมากเพื่อเฝ้ารอชม และถ่ายภาพ พระอาทิตย์ตก

(2) ผานาน้อย อยู่ห่างจากผาหมากคูกกว่า 2 กิโลเมตร มีลานหินขนาดใหญ่ไว้สำหรับเป็นจุดชมวิว ยามที่ทัศนวิสัยดี เมื่อมองออกไปไกล ๆ จะเห็นยอดคดอีกแห่งคือ ภูผาจิต ซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์

(3) ผาแดง อยู่ห่างจากผานาน้อยไปทางทิศตะวันตกประมาณ 3.5 กิโลเมตร ลักษณะหน้าผาตัดตรงเป็นรอยหินแยกออกจากกันมีอาณาบริเวณไม่กว้างนัก แต่โดยรอบมีป่าสนร่มครึ้นสวยงาม

(4) ผาหล่มสัก อยู่ห่างจากผาแดงประมาณ 2.5 กิโลเมตร ห่างจากหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติภูกระดึง เขตวังกกวามากที่สุด คือ ประมาณ 9 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวลงความเห็นว่า เป็นผาที่สวยงามที่สุด ด้วยมีชะง่อนหินใหญ่พื้นที่ราบยื่นออกมาจากหน้าผาและมีต้นสนเป็นองค์ประกอบสวยงามเป็นจุดชมพระอาทิตย์ตกที่ดีอีกจุดหนึ่ง

(5) ผานกแอ่น เป็นหน้าผาที่อยู่ทางด้านตะวันออกของหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ภูกระดึง ว่างกว้างห่างออกไปราว 2 กิโลเมตร เหมาะสำหรับเป็นที่ชมพระอาทิตย์ขึ้น ใกล้กับผานกแอ่นมีสวนหิน และดงกุหลาบป่า ดอกจะบานส่งกลิ่นหอมกรุ่นในช่วงหน้าร้อน ตั้งแต่มีนาคมถึงเมษายนของทุกปี ในวันที่ทัศนวิสัยดี มองลงมาตรงทางเข้าอุทยานแห่งชาติภูกระดึงจะเห็นผานกแอ่นได้อย่างชัดเจน

(6) น้ำตกวังกกวาง อยู่ห่างจากหน่วยวังกกวางไปทางตะวันตกเฉียงเหนือเพียง 1 กิโลเมตร น้ำตกวังกกวางไหลลดหลั่นกัน 3 ชั้น สูงประมาณ 7 เมตร ช่วงเดือนตุลา ถึง ธันวาคม จะเป็นช่วงที่น้ำไหลแรงสวยงามที่สุด

(7) น้ำตกโผนพบ น้ำตกนี้ตั้งชื่อตามผู้ค้นพบ คือ โผน กิ่งเพชร นักมวยแชมป์โลกคนแรกของไทย ซึ่งมาเก็บตัวซ้อมที่นี่เพื่อให้ชินกับอากาศหนาวเย็น ธารน้ำตกไหลลดหลั่นกันลงมาเป็นชั้น ๆ ถึง 8 ชั้น มีความสูงถึง 30 เมตร นับเป็นน้ำตกที่สวยงามแห่งหนึ่งของภูกระดึง

(8) น้ำคำเพ็ญพบ เป็นน้ำตกที่อยู่ข้างล่างของน้ำตกโผนพบ ห่างออกไปถึงหนึ่งกิโลเมตรเพ็ญเป็นชื่อคู่รักของโผนที่มาเที่ยวในครั้งนั้นด้วย ชื่อน้ำตกนี้ตั้งให้เกียรติแก่ผู้พบเช่นกัน น้ำตกไหลลดหลั่นลงมาตามชั้นหินประมาณ 3 ชั้น สูงประมาณ 10 เมตร ข้างลำธารมีต้นเมเปิล และต้นไม้ชนิดอื่นที่ทิ้งใบลงสู่ลำธารเกิดทัศนียภาพที่สวยงามแก่ผู้พบเห็น

(9) น้ำตกเพ็ญพบใหม่ อยู่ห่างจากน้ำตกวังกกวางเพียง 1 กิโลเมตร ได้พบหลังจากพบน้ำตกเพ็ญพบแล้ว น้ำตกเพ็ญพบใหม่มีลักษณะพิเศษตรงที่มีแผ่นหินใหญ่หักพังลงมาแล้วมีน้ำตกไหลลงมาตามหน้าหิน ธารน้ำตกสูง 20 เมตร

(10) น้ำตกขุนพอง อยู่ลึกเข้าไปในเขตหวงห้ามต้องขอให้เจ้าหน้าที่ของทางอุทยานแห่งชาติภูกระดึงเป็นผู้นำทาง แต่โดยมากทางเจ้าหน้าที่จะอนุญาตให้เข้าไปได้ในเฉพาะช่วงหน้าหนาว ซึ่งเป็นช่วงที่ต้นไม้ข้างลำธารกำลังเปลี่ยนสีสวยงาม สะดวกกว่าช่วงหน้าฝนซึ่งเป็นหน้าน้ำหลาก น้ำตกขุนพองสูงถึง 60 เมตร นับเป็นน้ำตกที่สวยงามและใหญ่ที่สุดบนยอดภูกระดึง

3.2.8.2 ข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่น่าสนใจ นอกจากหน้าผา และน้ำตกแล้วบนยอดภูกระดึงยังมีจุดที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจอีก เช่น สระอโนดาต ลานวัดพระแก้ว คงดอกกระเจียว เป็นต้น บนยอดภูบางส่วนเป็นเขตป่าปิดอุดมไปด้วยพรรณไม้และลำธารอันสวยงามมีน้ำตกที่ยังไม่ตั้งชื่ออีกหลายแห่งแต่จำกัดเฉพาะผู้ที่สนใจเดินป่า และร่างกายแข็งแรงเท่านั้น ผู้ที่สนใจอาจปรึกษาเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติภูกระดึง เกี่ยวกับเส้นทางเดินป่าเฉพาะคราว และแต่ละครั้งไม่ควรมีส่วนร่วมเดินทางมากนัก เนื่องจากการเดินทางเข้าไปในเขตป่าปิดต้องมีเจ้าหน้าที่นำทางและไม่อนุญาตให้พักค้างคืน

(1) กล้วยไม้ป่าในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง ซึ่งได้นำมาจัดเป็นแหล่งเรียนรู้มีบริเวณมีรั้วกันปิดเปิดเป็นเวลา ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวบนยอดภูกระดึง เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมกล้วยไม้ป่าตามธรรมชาติเพื่อการตระหนักในคุณค่า เพื่อการอนุรักษ์ไว้มีหลากหลายพันธุ์ รวมทั้งที่พบในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐาน สามารถยกตัวอย่างและแบ่งตามหัวงตุคุดอก ดังนี้

ตุคุดอก ตลอดปี คือ เอื้องโมก

ตุคุดอก ธันวาคม-มีนาคม คือ รองเท้านารีเหลืองเลย

ตุคุดอก มกราคม-เมษายน คือ เอื้องหมอนไข่ เอื้องสามปอยนก

ตุคุดอก กุมภาพันธ์-พฤษภาคม คือ เอื้องผึ้ง เอื้องช้างน้ำ

ตุคุดอก กุมภาพันธ์-มีนาคม คือ เอื้องคำปอน เอื้องคำเหลี่ยม

ตุคุดอก มีนาคม-เมษายน คือ เอื้องคำ เอื้องสาย เอื้องเข็มแสด

เอื้องครึ่งแสด กระเรกระร่อน

ตุคุดอก มีนาคม-พฤษภาคม คือ เอื้องเงิน เอื้องชะนี สามปอย
ขุนตาน เอื้องคำกั่ว เอื้องพญาไร่ใบ

ตุคุดอก เมษายน-มิถุนายน คือ เอื้องคอกมะขาม เอื้องลำต่อ

ตุคุดอก เมษายน-พฤษภาคม คือ เอื้องกุหลาบแดง เอื้องกุหลาบ

กระเป่าปัด เอื้องกุหลาบกระเป่าปัด เอื้องกุหลาบโคราช มาลัยแดง กระเรกระร่อนภูหลวง

ตุคุดอก มิถุนายน-ตุลาคม คือ เขากวางอ่อน

ตุคุดอก กรกฎาคม คือ สิงโตงาม

ฤดูดอก สิงหาคม-ตุลาคม คือ เอื้องกลีบเข็ม

ฤดูดอก ตุลาคม คือ เอื้องทอง

มีรายละเอียด (สกลิต สิทธิสังขธรรม, 2550, อปฉันท์ ไทยทอง, 2549) ดังนี้

1) เอื้องโมก ชื่ออื่น เอื้องโมกกุหลาบ เอื้องฝักโมก เอื้องเทียนผึ้ง
ต้นสูงได้ถึง 3 เมตร กิ่งโปร่ง ใบยาว 10-15 ซม. เส้นผ่านศูนย์กลางใบประมาณ 5 มม. ช่อดอกตั้ง
หรือเอน ยาว 15-30 ซม. ดอกในช่อโปร่ง ขนาดดอก 6-8 ซม.

ฤดูดอก เกือบทุกปี

แหล่งที่พบในประเทศไทย พบตามป่าเบญจพรรณเกือบทุกภาค
ยกเว้นภาคตะวันออกเฉียง

เขตการกระจายพันธุ์ อินเดียตอนเหนือ เนปาล สิกขิม ภูฏาน
พม่า จีน และเวียดนาม

2) รองเท้านารีเหลืองเลย ชื่ออื่น รองเท้านารีคอกขาวใบค่อนข้าง
หนา รูปขอบขนาน ขนาด 10-20 ซม. 2-2.5 ซม. ปลายหยักแหลมตื้น สีเขียวทั้งด้านบนและ
ด้านล่าง แผ่นใบกางออกเป็นแนวรัศมี ก้านช่อดอกยาวประมาณ 20 ซม. สีเขียวหรือเขียวอมม่วง
มีขนนุ่ม ดอกในช่อ 1 ดอก ขนาด 8-10 ซม.

ฤดูดอก ธันวาคม-มีนาคม

แหล่งที่พบในประเทศไทย ขึ้นตามพื้นดินหรือซอกหินในร่ม
ทางภาคเหนือ

เขตการกระจายพันธุ์ อินเดียทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พม่า
และจีนตอนใต้

3) เอื้องหม่อนไข่ ชื่ออื่น เอื้องมอนไข่ ใบมนกับแคะ ต้นสีเขียว
เข้มอมน้ำตาลเป็นลำกลมหรือเกือบกลม ยาว 25-50 ซม. เส้นผ่านศูนย์กลาง 1.5-1.8 ซม. ผิวมัน
เล็กน้อย เป็นสันและร่องตื้น ๆ ใบเกิดใกล้ยอด มี 3-5 ใบ รูปกลมรีหรือรูปรีกว้างขนาด 8-12 ซม.
4-5 ซม. ปลายแหลมมนหรือปลายมน แผ่นใบค่อนข้างหนาและเหนียวคล้ายหนัง สีเขียวเข้ม ผิว
มัน ช่อดอกเกิดใกล้ยอดเป็นพวงห้อยลง ขนาด 18-30 ซม. 7-12 ซม. ดอกในช่อค่อนข้างแน่น
ก้านดอกยาว 4-5 ซม. ขนาด 2.5-3 ซม. ดอกบานเกือบพร้อมกันทั้งช่อ และทนประมาณ 1
สัปดาห์ ชื่อมอนไข่หรือมอนไข่มาจากคำชาวเหนือ ซึ่งแปลว่า ไข่แดงที่ต้มสุกแล้ว ซึ่งคงจะคล้าย
ลักษณะดอกที่มีกลีบขาวและกลีบปากกลมเหลือง เป็นกล้วยไม้ขนาดค่อนข้างใหญ่ที่สวยงาม
มาก

ฤดูดอก มกราคม-เมษายน

แหล่งที่พบในประเทศไทย ป่าดิบที่สูงจากระดับน้ำทะเล 1,000 เมตรขึ้นไปทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เขตการกระจายพันธุ์ อินเดีย จีน พม่า ลาว และเวียดนาม

4) เอื้องสามปอยนกก ต้นค่อนข้างโตลำต้นกลมแข็ง ยาว 15-30 ซม. เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 7 มม. ใบขนาด 12-15 ซม. 1.6 ซม. กอนข้างหนาและเหนียว ช่อดอกโปร่ง ยาว 12-15 ซม. ขนาดดอกประมาณ 4 ซม. ดอกบานทนประมาณ 1 สัปดาห์ หรือมากกว่า

ฤดูดอก มกราคม-เมษายน

แหล่งที่พบในประเทศไทย ตามป่าดิบในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และทางภาคตะวันตก

เขตการกระจายพันธุ์ พม่าและจีน

5) เอื้องผึ้ง ต้นเป็นลำรูปรี มักจะแบนเล็กน้อย ขนาด 5-12 ซม. 1.5-2.5 ซม. มีสันและร่องตามยาว ผิวแห้ง สีเขียวเข้ม ขึ้นเป็นกระจุกแน่น แต่ละต้นมีใบ 1 ใบที่ยอด รูปรี ขนาด 6-12 ซม. 2-2.5 ซม. แผ่นใบหนาแข็งและเหนียว สีเขียวเข้ม ปลายใบแหลมมนหรือหยักเว้าตื้น ๆ ช่อดอกเกิดจากข้อห้อยลงเป็นพวง ทั้งช่อขนาด 15-40 ซม. 7-10 ซม. ก้านดอกหอม ยาว 3-4 ซม. ดอกขนาด 2-2.5 ซม. ดอกบานใหม่สีเหลืองอมเขียว วันต่อ ๆ มาสีเข้มขึ้นจนเป็นสีเหลืองอมส้ม ดอกบานทนประมาณ 1 สัปดาห์ มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ เอื้องผึ้งเป็นกล้วยไม้ที่สวยงามมากทั้งลักษณะของต้น ใบ และช่อดอก ซึ่งมีดอกไม้แน่นจนเกินไปและปลิวไหวได้ง่ายเป็นที่นิยมปลูกกันทั่วไป โดยเฉพาะในภาคเหนือ

ฤดูดอก กุมภาพันธ์-พฤษภาคม

แหล่งที่พบในประเทศไทย ป่าดิบแล้งเกือบทุกภาค ยกเว้นภาคกลาง

เขตการกระจายพันธุ์ สิบชิม ภูฏาน อินเดีย จีน พม่า ลาว และเวียดนาม

6) เอื้องช้ำน้ำ ชื่ออื่น เอื้องคำตาควาย เอื้องตาควาย สบเป็ด ต้นเป็นลำตรงหรือโค้งเล็กน้อย ยาวประมาณ 1 เมตร หรือมากกว่า เส้นผ่านศูนย์กลาง 1-1.5 ซม. ต้นแข็ง ปลายเรียว ขึ้นเป็นกลุ่มไม่มีทิศทางที่แน่นอน ใบรูปขอบขนานแกมรูปใบหอก ขนาด 6-10 × 2-3 ซม. แผ่นใบค่อนข้างหนา และเหนียว สีเขียวอมน้ำตาล หรืออมม่วงแดง เรียงตัวเกือบตลอดต้น ช่อดอกเกิดใกล้ปลายต้นเป็นพวงห้อยลง ขนาด 12-20 × 10-12 ซม. ดอกในช่อมี 5-10 ดอก ก้านดอกยาว 5-6 ซม. ขนาดดอกประมาณ 6 ซม. ผิวกลีบด้านในค่อนข้างมันวาว กลีบปากมีขนนุ่ม ดอกบานทน ประมาณ 5 วัน เป็นกล้วยไม้ที่สวยงามสะดุดตา

ฤดูออกดอก กุมภาพันธ์-พฤษภาคม

แหล่งที่พบในประเทศไทย ป่าดิบแล้ง และป่าเบญจพรรณเกือบ

ทุกภาค ยกเว้นภาคกลาง

เขตการกระจายพันธุ์ เนปาล อินเดีย ลาว เวียดนาม และมาเลเซีย

7) กุหลาบอินทจักร ชื่ออื่น เอื้องอินทจักร เอื้องนกพอราบ เอื้องทางเมขลา เอื้องสามปอยถึง ต้นยาว 12-20 ซม. ใบเรียงตัวซ้อนค่อนข้างแน่น ขนาด 10-12 ซม. 1.8-2 ซม. แผ่นค่อนข้างหนาและเหนียว มักจะพับตามยาวเป็นราง ผิวใบแห้ง ช่อดอกตั้งหรือเอนออกจากต้น มักจะสั้นกว่าใบ ดอกในช่อโปร่ง จำนวน 5-10 ดอก ขนาด 2.5-3 ซม. 1.2-1.5 ซม.

ฤดูออก กุมภาพันธ์- พฤษภาคม

แหล่งที่พบในประเทศไทย ขึ้นตามป่าดิบแล้งในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เขตการกระจายพันธุ์ พม่า ลาวและจีน

8) เอื้องคำปอน ชื่ออื่น เอื้องเดือน เอื้องคำป่า เอื้องคำปิง เอื้องใบไม้ เอื้องคำเส้ เอื้องไม้ ต้นเป็นลำตรงพอม ยาว 20-40 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 6-8 ซม. ผิวเรียบ สีมักจะเหลืองคล้ายเทียน ต้นขึ้นเป็นกลุ่มหรือกระจุก ใบเป็นแถบบางและแคบ ขนาด 6-8 ซม. 0.7-1 ซม. ทั้งใบก่อนมีดอก ดอกเกิดตามข้อเป็นข้อสั้น ๆ ช่อละ 2-5 ดอก เกิดตามข้อเป็นข้อสั้น ๆ ช่อละ 2-5 ดอก ขนาดดอก 2-2.5 ซม. บานทนประมาณ 1 สัปดาห์ มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ

ฤดูออก กุมภาพันธ์-มีนาคม

แหล่งที่พบในประเทศไทย ป่าดิบแล้ง ทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคตะวันตก

เขตการกระจายพันธุ์ พม่าและลาว

9) เอื้องคำเหลี่ยม ชื่ออื่น เอื้องคำปากไก่ เอื้องคำภู ต้นเป็นลำตรงรูปรี ยาว 10-15 ซม. เส้นผ่านศูนย์กลาง 1.5-2 ซม. ผิวเป็นร่องตื้น ๆ สีเขียวหม่นอมเหลือง มีขนเส้นละเอียดสีดำประปรายใกล้ยอด ขึ้นชิดกันเป็นกอ ใบมี 4-5 ใบ ใกล้ยอด รูปรี ขนาด 7-10 ซม. 2-2.5 ซม. แผ่นใบค่อนข้างหนาและแข็ง ปลายเว้าหยักแหลม ดอกเดี่ยวเกิดตามข้อใกล้ยอด ก้านดอกและรังไข่เป็นสัน 3 เหลี่ยม ยาว 2-2.5 ซม. กลีบค่อนข้างอวบน้ำและคงรูป กางออกจากกันไม่มากนัก ผิวกลีบปากด้านบนเป็นตุ่มเล็ก ๆ ดอกมีกลิ่นหอมแรง บานทนหลายวัน

ฤดูออก กุมภาพันธ์-มีนาคม

แหล่งที่พบในประเทศไทย ป่าเบญจพรรณและป่าดิบแล้งทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เขตการกระจายพันธุ์ พม่า จีน และลาว

10) เอื้องคำ มีลักษณะต้นเป็นลำรูปยาวรี ขนาด 15-40 ซม. 2-3 ซม. ผิวสีเขียวอมเหลืองหรือเหลือง เป็นร่องตามยาว ต้นตรงหรือทอดเอน ใบรูปรีแกมขอบขนาน ขนาด 8-12 ซม. 2.5-4 ซม. แผ่นใบเหนียวคล้ายหนัง ปลายหยักมน เรียงตัวเวียนสลับใกล้ยอด มี 3-6 ใบ ช่อดอกเกิดจากข้อใกล้ยอด มักทอดเอนหรือโค้งงอลง ขาวเกือบเท่าต้น ดอกในช่อค่อนข้างโปร่งเรียงตัวเวียนรอบแกนช่อ ขนาดดอก 2.5-3 ซม. กลีบปากมีขนละเอียดนุ่ม กลิ่นหอมอ่อน ๆ เอื้องคำเป็นกล้วยไม้ที่นิยมปลูกเลี้ยงกันมากในภาคเหนือ

ฤดูดอก มีนาคม-เมษายน

แหล่งที่พบในประเทศไทย ป่าดิบแล้ง ทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก และภาคใต้

เขตการกระจายพันธุ์ อินเดีย จีน พม่า ลาวและเวียดนาม

11) เอื้องสาย ชื่ออื่น เอื้องสายไหม เอื้องล่องแล่ง เอื้องวงช้าง เอื้องข้อยไม้ เอื้องสายไม้ มอกคำเครือ ต้นเป็นลำพอม ขาวได้ถึง 100 ซม. ส่วนปลายเรียว เส้นผ่านศูนย์กลางต้น 0.5-1 ซม. ใบรูปไข่แกมรูปรี ขนาด 5-7 ซม. 2-2.5 ซม. ปลายแหลมมน แผ่นใบบางและร่วงก่อนถึงฤดูดอก ดอกเกิดตามข้อ ช่อละ 1-2 ดอก เกือบตลอดต้น ขนาดดอก 3-4 ซม. กลิ่นหอมอ่อน ๆ เป็นกล้วยไม้ที่สวยงามและปลูกเลี้ยงให้ดอกได้ดีในทุกภาค

ฤดูดอก มีนาคม-เมษายน

แหล่งที่พบในประเทศไทย ป่าดิบแล้งและป่าผลัดใบทั่วทุกภาค
เขตการกระจายพันธุ์ เอเชีย จากทางเหนือของอินเดีย จีน ลงไปถึงมาเลเซีย

12) เอื้องเข็มแสด ชื่ออื่น พุ่มสุวรรณ เอื้องมันปู เอื้องฮางคาง เอื้องฮ้องคำ เอื้องเหลืองพระฝาง ต้นขึ้นตรง สูง 8-20 ซม. ใบขนาด 5-10 ซม. 1.2-1.5 ซม. แผ่นใบหนา แข็งและเหนียว ผิวมันเล็กน้อย ช่อดอกตั้ง ทรงกระบอก ขาวใกล้เคียงกับใบ ดอกในช่อแน่น ขนาดดอก 1.2-1.5 ซม. กลีบปากรูปรี ยาวประมาณ 4 มม. ดอกบานทนมากกว่า 1 สัปดาห์

ฤดูดอก มีนาคม-เมษายน

แหล่งที่พบในประเทศไทย พบขึ้นตามป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ เกือบทุกภาค ยกเว้นภาคตะวันตก

เขตการกระจายพันธุ์ อินโดจีน มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์

13) เอื้องครึ่งแสด ชื่ออื่น เอื้องกำลังเอก พบครั้งแรกที่ภูบักได เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง จังหวัดเลย จากการสำรวจร่วมกันของศาสตราจารย์ Gunnar Seidenfaden และศาสตราจารย์ ดร.เต็ม สมิตินันท์ ต่อมาในปี ค.ศ. 1970 ศาสตราจารย์ Gunnar

Seidenfaden ได้ตั้งชื่อพฤกษศาสตร์ว่า “Dendrobium unicum” โดยชื่อระบุชนิดมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า unicus แปลว่า หนึ่งเดียว อาจหมายถึงสันกลางกลีบปากซึ่งมีสันเดียว

ลักษณะ ลำลูกกล้วยรูปทรงกระบอกค่อนข้างสั้น สีน้ำตาลดำ ขึ้นชิดกันเป็นกอ ใบรูปใบหอกแกมรูปไข่จนถึงรูปขอบขนาน ขนาด 1.5 ซม. 5 ซม. ปลายแหลม ช่อดอกมักมีมากกว่า 1 ช่อ ดอกขนาด 1.5 ซม. ใบประดับมีขนาดเล็ก ไม่หลุดร่วง กลีบเลี้ยงรูปขอบขนาน กลีบดอกรูปรีแกมรูปขอบขนาน ทั้งห้ากลีบสีส้มจนถึงสีแสด ปลายกลีบมนจนถึงแหลม กลีบปากรูปรีอยู่ทางด้านบน ขอบกลีบม้วนเข้าจนหุ้มเส้าเกสร กลางกลีบมีสัน 3 สัน ด้านในของกลีบมีลายคล้ายก้างปลาสีเข้มจำนวนมาก

เขตการกระจายพันธุ์ ไทย ลาว

ประเทศไทยพบที่ เชียงใหม่ ชัยภูมิ เลย

ถิ่นอาศัย กล้วยไม้อิงอาศัย พบในป่าดิบเขาและป่าสนเขา ตามที่โล่งแจ้งแสงแดดจัด บางครั้งเจริญบนโขดหิน ที่ความสูงประมาณ 1,400 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ฤดูออกดอก เดือนมีนาคมถึงเมษายน ช่วงออกดอกจะทิ้งใบ

สถานภาพ พบในกลุ่มผู้นิยมกล้วยไม้พันธุ์แท้และตามสวน

พฤกษศาสตร์ ทั้งยังนำมาขยายพันธุ์ในห้องปฏิบัติการเพื่อคืนสู่ป่าตาม โครงการพระราชดำริ ในธรรมชาติมีประชากรมากมาย แต่พบเพียงบางพื้นที่ และมีจำนวนลดลง

14) กระเรกระร่อน ชื่ออื่น เอื้องคำมข้าว เอื้องหางไหล กล้วยหางไหล เอื้องปากเป็ด พบหลักฐานว่าในปี ค.ศ. 1753 Carl von Linnaeus นักพฤกษศาสตร์ชาวสวีเดน ได้ตั้งชื่อพฤกษศาสตร์เป็นครั้งแรกว่า “Epidendrum aloifolium” หลังจากนั้นในปี ค.ศ. 1799 Peter Olof Swartz ได้ศึกษาทบทวนและตั้งเป็นสกุล โดยใช้ชื่อพฤกษศาสตร์ว่า “Cymbidium aloifolium” สำหรับชื่อระบุชนิดมาจากภาษาละติน 2 คำ คือ คำว่า aloi แปลว่า มาก และ folia แปลว่า ใบหมายถึงมีใบจำนวนมาก ลักษณะลำต้นเป็นหัว รูปรี มีหลายข้อ และขึ้นชิดกันเป็นกอ ในรูปแถบ ขนาด 3 ซม. 60 ซม. หนาและแข็ง ปลายใบเว้า ใบมีอายุหลายฤดูก่อนหลุดร่วง ช่อดอกยาว มี 1-2 ช่อ และห้อยลง ก้านช่อสั้นกว่าแกนช่อ ดอกขนาด 2.5 ซม. กลีบเลี้ยงและกลีบดอกรูปแถบ กลีบดอกแคบและสั้นกว่ากลีบเลี้ยง ทั้งห้ากลีบม่วงแดง ขอบสีเหลือง ปลายมน กลีบปากรูปรีกว้าง สีม่วงแดง มีแฉกข้างรูปสามเหลี่ยมตั้งชัน ปลายกลีบมน เมื่อบานเต็มที่ ปลายกลีบม่วงลง กลางกลีบมีสันสีเหลือง 2 สัน เรียงขนานกัน เส้าเกสรสีม่วง ฝากรอบกลุ่มเรณูสีเหลือง

เขตการกระจายพันธุ์ พบเป็นพื้นที่กว้างในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ประเทศไทยพบที่ ทุกภูมิภาคของประเทศ

ถิ่นอาศัย กล้วยไม้อิงอาศัย พบทั้งป่าผลัดใบและไม่ผลัดใบ อาศัยบนต้นตาลตามทุ่งนาบางครั้งพบรางน้ำหรือจัวไม้บนบ้านของชาวเหนือ หรือตามที่โล่งแจ้ง แสงแดดจัด ในหลายระดับความสูง

ฤดูออกดอก เดือนมีนาคมถึงเมษายน ช่วงออกดอกไม่ทิ้งใบ มีฝักช่วยผสมเกสร

สถานภาพ นิยมปลูกเลี้ยงตามบ้านกันมากที่สุด รวมทั้งในสวนพฤกษศาสตร์ นอกจากนี้ยังนำมาขยายพันธุ์ในห้องปฏิบัติการเพื่อคืนสู่ป่าตามโครงการพระราชดำริ ในธรรมชาติมีประชากรมากพบเห็นได้บ่อยมาก แต่เริ่มมีจำนวนลดลง

15) เอื้องเงิน ชื่ออื่น เอื้องตึง เอื้องงุม ต้นเป็นลำตรงค่อนข้างแข็ง ขนาด 22-30 ซม. 1-1.5 ซม. เป็นเส้นและร่องตามยาว ผิวต้นอ่อนมีขนสั้นละเอียดสีดำ ต้นขึ้นเป็นกอแน่น ใบเรียงเวียนสลับตลอดต้น รูปไข่แกมรูปรี ขนาด 5-8 ซม. 2-3 ซม. ปลายหยักมนไม่เท่ากัน แผ่นใบหนาและเหนียว ดอกเกิดตามข้อใกล้ยอด เป็นดอกเดี่ยวหรือเป็นช่อสั้น ๆ มี 1-3 ดอก ขนาดดอก 3.5-4.5 ซม. กลีบคงรูป ผิวมันคล้ายขี้ผึ้ง โคนกลีบปากสีแดงอมแสด ดอกบานทนประมาณ 1 เดือนหรือมากกว่านี้

ฤดูออก มีนาคม-พฤษภาคม

แหล่งที่พบในประเทศไทย ป่าผลัดใบเกือบทุกภาค ยกเว้นภาคกลางและภาคใต้

เขตการกระจายพันธุ์ อินเดีย พม่า และอินโดจีน

16) เอื้องชะนี ชื่ออื่น เอื้องนางนี้ เอื้องขนค่าง เอื้องมือค่าง เอื้องฮีสวย ต้นเป็นลำรูปรีแบนเล็กน้อย ขนาด 8-15 ซม. 1.2-1.8 ซม. บริเวณข้อมักจะคอดมีขนสีขาวยาวนุ่มค่อนข้างหนาแน่นคลุมต้น มักจะแตกแขนงทางด้านข้าง ทำให้ทั้งกอมีลักษณะคล้ายมือ ต้นค่อนข้างแบกกับเปลือกไม้ ใบรูปรี ขนาด 6-8 ซม. 1.5 ซม. แผ่นใบบางและอ่อน มีขนคลุมทั้งสองด้านเช่นเดียวกับที่ลำต้น แต่ขนที่ใบมักจะกระจายห่างกันที่ต้น ทั้งใบก่อนออกดอก ช่อดอกสั้นเกิดใกล้ยอด มีช่อละ 1-2 ดอก ก้านดอกยาว 3-4 ซม. ขนาดดอก 2.5-3 ซม. ดอกบานทนประมาณ 1 สัปดาห์ ปัจจุบันพบน้อยลงมาก

ฤดูออก มีนาคม-พฤษภาคม

แหล่งที่พบในประเทศไทย ป่าดิบแล้ง ป่าสน ทางภาคเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้

เขตการกระจายพันธุ์ พม่าและลาว

17) สามปอยขุนตาน เป็นกล้วยไม้อิงอาศัย ขนาดกลางหรือค่อนข้างใหญ่ ขึ้นตรงหรือโค้งงอ ต้นกลมแข็งยาว 10-15 ซม. เส้นผ่านศูนย์กลางต้นประมาณ 7

มม. ใบขนาด 15-20 ซม. 1.6 ซม. ปลายเกือบตัดตรงหรือเว้าแหงไม่เท่ากัน ช่อดอกแยกแขนง ทั้งช่อยาวใกล้เคียงกับใบ ขนาดดอก 3.5-4 ซม.

ฤดูดอก มีนาคม-พฤษภาคม

แหล่งที่พบในประเทศไทย พบตามป่าดิบหรือป่าเบญจพรรณใน ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เขตการกระจายพันธุ์ พม่า จีน และเวียดนาม

18) เอื้องเค้าแก้ว ชื่ออื่น เอื้องดินเป็ด เอื้องดินนก เอื้องคำแก้ว ต้น เป็นลำเกือบกลม ขนาด 20-30 ซม. 1.2-1.5 ซม. โคนเรียวเล็กน้อยแล้วป่องตรงส่วนล่างสุดที่เกิดราก ผิวแห้งเป็นร่องตามยาว ขึ้นเป็นกอตรงหรือไม่มีทิศทางแน่นอน ใบรูปรี ขนาด 7-8 ซม. 2.5 ซม. แผ่นใบค่อนข้างหนาและเหนียว ปลายมนหยักเว้าตื้น ๆ ใบเกิดตั้งแต่ช่วงกลางต้นขึ้นไป ก้านช่อดอกสั้น มี 2-3 ช่อดอกต้น แต่ละช่อมี 2-5 ดอก ก้านดอกยาว 3-4 ซม. ขนาดดอก 4-4.5 ซม. ขอบกลีบเป็นคลื่น ปลายบิดเล็กน้อย กลางกลีบปากบางพันธุ์สีเหลืองล้วน บางพันธุ์มีแต้มสีม่วง เข้ม ดอกบานทนมากกว่า 1 สัปดาห์ และมักจะมีดอกพราวทั้งกอ

ฤดูดอก มีนาคม-พฤษภาคม

แหล่งที่พบในประเทศไทย ป่าดิบแล้งและป่าผลัดใบทาง ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เขตการกระจายพันธุ์ พม่าและลาว

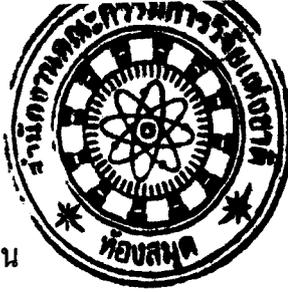
19) เอื้องพญาไร้ใบ ชื่ออื่น พญาไร้ใบ เอื้องหนวดพระอินทร์ เอื้องหนวดมังกร มีช่อดอกโปร่ง ยาว 10-25 ซม. ขนาดดอกประมาณ 1.2 ซม. ดอกบานทน ขอบกลีบเหลืองอมเขียว กลางกลีบสีน้ำตาลอมแดง

ฤดูดอก มีนาคม-พฤษภาคม

แหล่งที่พบในประเทศไทย พบตามป่าดิบและป่าเบญจพรรณใน ภาคเหนือ

เขตการกระจายพันธุ์ พม่าและลาว

20) เอื้องดอกมะขาม ชื่ออื่น เอื้องข้าวเหนียวลิง เอื้องดอกขาม เอื้องมะขาม ต้นเป็นลำรูปไข่ รูปไข่แกมรูปรี หรือรูปรี ขนาด 2-4 ซม. 1-1.5 ซม. ขึ้นเป็นกระจุก ใบรูปใบหอก ขนาด 3-4 ซม. 1.2-1.5 ซม. แผ่นใบบางและร่วงไปหลังมีดอก ช่อดอกเกิดใกล้ยอด ยาว 6-10 ซม. ดอกในช่อ 8-10 ดอก ขนาดดอก 1.5-2 ซม. ปลายกลีบปากมีครุย ปลายครุยเป็นปุ่ม ดอกบานทนหลายสัปดาห์ กลีบเลี้ยงคล้ายกับเอื้องดอกมะขามอีกชนิดหนึ่ง คือ *D. venustum* Teijsm. & Binnend มากแต่ชนิดหลังต้นจะเป็นลำ ปลายเรียว ยาว 10-35 ซม. และ ครุยปลายกลีบปากยาว

ฤดูดอก เมษายน-มิถุนายน

แหล่งที่พบในประเทศไทย ป่าดิบแล้ง ป่าผลัดใบ เกือบทุกภาค

ยกเว้นภาคกลางและภาคใต้

เขตการกระจายพันธุ์ พม่าและอินโดจีน

21) เอื้องลำต้อ ต้นแยกแขนงมากและมีส่วนปล้องป้องกันปล้องกับข้อซึ่งคอด ขึ้นเป็นกอ สูง 25-50 ซม. ปล้องรูปทรงกระบอก ขนาด 4-8 ซม. 1-1.5 ซม. ผิวเรียบหรือย่นเล็กน้อยในฤดูแล้ง รากออกตามข้อเป็นเส้นเล็กแข็งและยาว ในรูปแถบ ขนาด 6-10 ซม. 1.2-2.5 ซม. ปลายสอบแหลม แผ่นใบค่อนข้างหนาและเหนียวคล้ายหนัง มีข้อละ 2 ใบ ดอกเกิดที่ปลายยอด เป็นช่อโค้งห้อยลง ยาว 6-8 ซม. ดอกในช่อเรียงตัวชิดเดียวบนแกนช่อ ก้านดอกสั้น ดอกขนาด 7-10 มม. ใบประดับรูปไข่ปลายแหลมมน สีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลอ่อน

ฤดูดอก เมษายน-มิถุนายน

แหล่งที่พบในประเทศไทย พบทั่วไปทุกภาค

เขตการกระจายพันธุ์ ทั่วไปในเอเชียเขตร้อนและเขตอบอุ่น

22) เอื้องกุหลาบแดง ชื่ออื่น ช้างแดง เอื้องฟ้าห้า กุหลาบแดง ต้นสูง 10-15 ซม. ใบอวบหนาและแข็ง ขนาด 8-15 ซม. 3-4 ซม. ช่อดอกเอนหรือโค้งลงยาว ใกล้เคียงกับใบ ดอกในช่อโปร่ง ขนาดดอก 3.5 ซม. 2 ซม. มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ เป็นกล้วยไม้ที่มีลักษณะสวยงามและดอกขนาดใหญ่กว่าเอื้องกุหลาบชนิดอื่น ๆ แต่ปลูกเลี้ยงให้ออกดอกได้ค่อนข้างยากในภาคกลาง

ฤดูดอก เมษายน-พฤษภาคม

แหล่งที่พบในประเทศไทย ขึ้นตามไม้ใหญ่ในป่าดิบแล้งหรือป่าผลัดใบเกือบทุกภาค ยกเว้นภาคใต้

เขตการกระจายพันธุ์ พม่า ลาว และเวียดนาม

23) เอื้องกุหลาบกระเป่าปัด ชื่ออื่น เอื้องกุหลาบขาว เอื้องพวงกุหลาบ เอื้องกุหลาบเดือยไก่อ เอื้องเป็ดน้อย ม้าหมูย ต้นขึ้นตั้งตรงหรือเอน หรือห้อยลง ยาว 20-70 ซม. ใบขนาด 12-15 ซม. 2 ซม. แผ่นใบค่อนข้างหนาและเหนียว พับเป็นรางตามยาว เรียงตัวซ้อนถี่ ผิวใบแห้ง ช่อดอกเอนในแนวระนาบหรือห้อยลงเล็กน้อย ยาวใกล้เคียงกับความยาวของใบ ดอกในช่อมีจำนวนมาก ขนาดดอก 2-2.5 ซม. กลีบค่อนข้างอวบ กลิ่นหอมฟุ้งกระจาย เช่นเดียวกับกุหลาบกระเป่าปัด บานทนหลายวัน ปลูกเลี้ยงให้ดอกได้ง่ายตามฤดูกาล

ฤดูดอก เมษายน-พฤษภาคม

แหล่งที่พบในประเทศไทย พบตามป่าดิบเกือบทุกภาค ยกเว้นภาคตะวันออกเฉียงใต้

เขตการกระจายพันธุ์ อินเดีย เนปาล ภูฏาน พม่า อินโดจีน และ
ภูมิภาคมาเลเซีย

24) เอื้องกุหลาบกระเป่าเปิด ชื่ออื่น เอื้องกุหลาบพวง เอื้อง
กุหลาบป่า เอื้องคำสบนก เอื้องด้ามข้าว เอื้องปากเปิด ต้นอาจจะขึ้นต้นตรงหรือเอน พวกที่ห้อย
ลงยาวได้ถึง 1 เมตร ใบขนาด 15-30 ซม. 2 ซม. แผ่นใบค่อนข้างบาง แต่เหนียว บิดพลิ้วเล็กน้อย
ช่อดอกเป็นพวงห้อยลง ยาวใกล้เคียงกับใบ แต่ละต้นมักจะมีหลายช่อ เมื่อขึ้นเป็นกลุ่มใหญ่จึง
สวยงามมาก ขนาดดอก 2.5 ซม. 1.5 ซม. กลิ่นหอมฟุ้งกระจายเหมือนกลิ่นดอกกุหลาบ เอื้อง
กุหลาบชนิดนี้นอกจากจะสวยงามแล้วและมีกลิ่นหอมมากแล้ว ยังปลูกเลี้ยงได้ง่ายและมีดอกให้
ชมตามฤดูกาลอีกด้วย

ฤดูดอก เมษายน-พฤษภาคม

แหล่งที่พบในประเทศไทย พบตามป่าดิบทั่วทุกภาค

เขตการกระจายพันธุ์ อินเดียทางตะวันออก พม่า และ
อินโดนีเซีย

25) เอื้องกุหลาบโคราช ต้นมักจะขึ้นตรงหรือเอน หรือห้อยลง
ยาว 12-30 ซม. ใบขนาด 12-16 ซม. 2.5-3 ซม. แผ่นใบหนาและแข็ง แผ่นแบน สีเขียวสด เรียงตัว
เว้นระยะระหว่างใบเล็กน้อย ช่อดอกเป็นพวงห้อยลง ยาวใกล้เคียงความยาวของใบ ดอกในช่อ
ค่อนข้างแน่น ขนาดดอก 2.5 ซม. 1.5 ซม. ดอกบานเกือบพร้อมกันทั้งช่อ หอมคล้ายกุหลาบ
กระเป่าเปิด แต่กลิ่นอ่อนกว่า กล้ายไม้ชนิดนี้ปลูกเลี้ยงง่าย และให้ดอกได้ดีเช่นกัน

ฤดูดอก เมษายน-พฤษภาคม

แหล่งที่พบในประเทศไทย ภาคตะวันออกและภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ

เขตการกระจายพันธุ์ อินโดจีน

26) มาลัยแดง ชื่ออื่น เอื้องพวงมาลัย พวงมาลัย เอื้องเป็คน้ำ
เอื้องนกกน้อย เอื้องหางจ๋อน ต้นขึ้นตรงหรือเอนเล็กน้อย สูง 5-15 ซม. ใบอวบหนาเป็นราง ขนาด
12-20 ซม. 1.8-2 ซม. เรียงซ้อนถี่ ผิวใบมันเล็กน้อย ช่อดอกเป็นพวงห้อยลง ยาวใกล้เคียงกับ
ความยาวของใบ ดอกในช่อแน่น ทยอยบานไปสู่ปลายช่อ และบานทนหลายวัน ขนาดดอก 2-2.5
ซม. , 1.5-2 ซม. ก้านดอกสั้นกว่าเอื้องกุหลาบชนิดอื่น ๆ กลิ่นหอมคล้ายกุหลาบกระเป่าเปิด แต่
กลิ่นไม่ฟุ้งกระจาย

ฤดูดอก เมษายน-พฤษภาคม

แหล่งที่พบในประเทศไทย ขึ้นตามป่าดิบแล้งและป่าผลัดใบใน
ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เขตการกระจายพันธุ์ อินเดีย เนปาล สิกขิม ภูฏาน พม่าและอิน

โดจีน

27) กระรุกร้อนภูหลวง พบครั้งแรกในแคว้นสิกขิม ทางตอนเหนือของประเทศอินเดีย ต่อมาในปี ค.ศ. 1843 Joseph Paxton นักพฤกษศาสตร์ชาวอังกฤษ ได้ตั้งชื่อพฤกษศาสตร์ว่า “Cymbidium devonianum” แต่ไม่ทราบแน่ชัดว่าชื่อระบุชนิดตั้งขึ้นเพื่อเป็นเกียรติแด่บุคคลท่านใด ลักษณะลำต้นเป็นหัวแบบเหือก เล็กและแบน ขึ้นชิดกันเป็นกอ ใบรูปขอบขนาน ขนาด 5-20 ซม. แผ่นใบหนา ปลายใบมน หรือมีติ่งแหลม โคนใบเป็นก้านแข็ง ใบมีอายุหลายฤดูก่อนหลุดร่วง ช่อดอกมีเพียงช่อเดียวห้อยย้อยลง ก้านช่อสั้นกว่าแกนช่อ ดอกขนาด 2.5 ซม. กลีบเลี้ยงรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ กลีบดอกรูปรี ทั้งห้ากลีบสีม่วงแดง ขอบกลีบสีจางกว่า ปลายกลีบแหลม กลีบปากรูปรีกว้าง ปลายมน ด้านบนไม่มีสัน เส้นเกสรสีม่วง เรียวยาว ผ่าครอบกลุ่มเรณูรูปทรงกลม สีเหลือง

เขตการกระจายพันธุ์ สิกขิม เนปาล ภูฏาน อินเดีย ไทย

ประเทศไทยพบที่

ถ้ำอาศัย กล้วยไม้ อิงอาศัย พบในป่าดิบเขา ตามที่โล่งแจ้ง แสงแดดจัดถึงแสงแดดรำไร บางครั้งอาศัยบนดินร่วนปนทรายถึงดินทราย ที่ความสูงประมาณ 1,400 เมตรจากระดับน้ำ

ฤดูออกดอก เดือนเมษายน ถึงพฤษภาคม ช่วงออกดอกไม้ทั้งใบ มีกลิ่นเหม็นอ่อน ๆ เพื่อล่อแมลงให้ผสมเกสร

สถานภาพ ไม่พบปลูกเลี้ยงตามบ้าน เนื่องจากมีความจำเพาะกับถิ่นที่อยู่ ในธรรมชาติมีน้อยมาก และพบเฉพาะในถิ่นที่อยู่

28) เขากวางอ่อน ชื่ออื่น เอื้องม้าลายเสือ ม้าลาย เอื้องเขากวาง เอื้องจะเข็บ ต้นสั้น รากยาวและใหญ่ มีจำนวนมาก ใบขนาด 10-15 ซม. 2-4 ซม. กอนข้างอวบ น้ำและอ่อน ช่อดอกยาวกว่าใบ แดกแขนง แกนช่อแบน อวบน้ำ ขอบ 2 ข้าง มีใบประดับรูปสามเหลี่ยมเรียงตัวเป็นระยะ ขนาดดอก 2.5-3 ซม. สีดอกและลวดลายบนกลีบมักแตกต่างกันในแต่ละพันธุ์

ฤดูดอก มิถุนายน-ตุลาคม

แหล่งที่พบในประเทศไทย พบตามป่าเบญจพรรณและป่าดิบชื้น

ทั่วทุกภาค

เขตการกระจายพันธุ์ อินเดียตะวันออกเฉียงเหนือ พม่า ลาว และ

ภูมิภาคมาเลเซีย

29) ม้าวิ่ง ชื่ออื่น หญ้าดอกดิน กล้วยหิน กล้วยไม้ม้า ใบหนา อวบน้ำและค่อนข้างแข็ง ขนาด 5-12 ซม. 2-4 ซม. ช่อดอกสูง 15-60 ซม. ขนาดดอก 1.5-2 ซม. มีความหลากหลายของสี ตั้งแต่สีเกือบขาว ขาวอมชมพู ชมพูอ่อน ไปจนถึงสีม่วงอมชมพูเข้ม สายพันธุ์ที่เรียกแดงอุบลมีดอกใหญ่ประมาณ 3 ซม. เป็นกล้วยไม้ที่ปลูกเลี้ยงง่าย ของแสงและไม่ชอบแฉะ

ฤดูดอก มิถุนายน-พฤศจิกายน หรือไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับแหล่งอาศัย

แหล่งที่พบในประเทศไทย พบทั่วไปทุกภาค

เขตการกระจายพันธุ์ อินเดีย พม่า อินโดจีน และภูมิภาคมาเลเซีย

30) สิงโตงาม ชื่ออื่น สิงโตประหลาด พบครั้งแรกในประเทศไทย เนปาล จากการสำรวจของ Nathaniel Wallich ซึ่งในปี ค.ศ. 1829 Sir John Lindley ได้ตั้งชื่อพฤกษศาสตร์ขึ้นว่า "B. affine" สำหรับชื่อระบุชนิดมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า affinis แปลว่า ใกล้เคียง ซึ่งต้องการเปรียบเทียบกับกล้วยไม้ชนิดอื่นที่มีลักษณะคล้ายกัน ลักษณะ ลำลูกกล้วยรูปทรงกระบอกค่อนข้างกลม ขึ้นห่างกันบนเหง้าทอดขนาดใหญ่ ใบรูปแถบ 1 ใบ ขนาดประมาณ 2 ซม. -13 ซม. ปลายใบเว้า มีอายุหลายฤดูก่อนร่วง ใบแก่หลุดร่วงที่ข้อต่อ ดอกเดี่ยวออกจากโคนลำหรือออกจากเหง้า ขนาดประมาณ 2.5 ซม. กลีบเลี้ยงบนรูปสามเหลี่ยมกลีบเลี้ยงคู่ข้างรูปแถบแกมรูปสามเหลี่ยม กลีบดอกรูปหอก ทั้งห้ากลีบสีเหลืองและมีลายสีน้ำตาลแดง 5-7 เส้น ขนานกันตามยาว ปลายกลีบแหลม กลีบปากรูปแถบแกมรูปไข่ อวบน้ำและหนา สีเหลืองและที่ขอบด้านข้างเป็นสีแดง ปลายกลีบมน โคนกลีบปากเชื่อมกับฐานเส้าเกสร เส้าเกสรอ้วนสั้น

เขตการกระจายพันธุ์ เนปาล สิกขิม ภูฏาน อินเดีย จีน พม่าไทย ลาว เวียดนาม

ประเทศไทยพบที่ เชียงใหม่ ดาก เพชรบูรณ์ ชัยภูมิ เลย

ขอนแก่น อุทัยธานี กาญจนบุรี

ถิ่นอาศัย กล้วยไม้อิงอาศัยที่พบในป่าดิบเขา ป่าสนเขา และป่าเต็งรังผสมป่าสน อิงอาศัยบนไม้ยืนต้นในวงศ์ยาง วงศ์ก่อ และวงศ์สน พบในที่โล่งแจ้งแสงแดดจัดและที่ร่มแสงแดดรำไรที่ความสูง 800-1,800 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ฤดูออกดอก เดือนกรกฎาคม ช่วงออกดอกไม่ทิ้งใบ

สถานภาพ ไม่พบปลูกเลี้ยงตามบ้านเรือน แต่พบบ้างในกลุ่มผู้นิยมกล้วยไม้พันธุ์แท้และตามสวนพฤกษศาสตร์ ในธรรมชาติมีประชากรค่อนข้างมาก พบในหลายพื้นที่ แต่จำนวนลดลง

31) เอื้องกลีบเข็ม ชื่อไทย เอื้องกลีบเข็ม ต้นขึ้นตรง สูง 5-7 ซม. เส้นผ่านศูนย์กลางต้นประมาณ 5 มม. ผิวต้นเขียวเข้ม และมีจุดประสีม่วงเข้ม ใบรูปรีแกมรูปขอบขนาน ขนาด 8-12 ซม. 1.8-2.5 ซม. ปลายใบหยักแหลม และมีติ่งแหลมสั้น ช่อดอกเอนหรือห้อยลง ยาว 12-20 ซม. ก้านช่อดอกสีน้ำตาลอมม่วง แกนช่อมีใบประดับสีเขียวอมม่วง ดอกทยอยบานครั้งละ 1-2 ดอก ขนาด 2.5-3 ซม. กลีบพอมยาว ก้านดอกยาวประมาณ 1.5 ซม. ดอกบานเพียงวันเดียว

ฤดูออก สิงหาคม-ตุลาคม

แหล่งที่พบในประเทศไทย ป่าดิบเขาทางภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออก

เขตการกระจายพันธุ์ กัมพูชาและภูมิภาคมาเลเซีย

32) เอื้องทอง พบครั้งแรกในประเทศพม่า ต่อมาในปี ค.ศ. 1951 Tsin Tang และ Fa Tsuan Wang นักพฤกษศาสตร์ชาวจีน ได้ตั้งชื่อพฤกษศาสตร์ว่า "D. ellipsophyllum" โดยชื่อระบุนิคมมีรากศัพท์มาจากภาษาละติน คือ คำว่า ellipsoid แปลว่า รูปไข่ และคำว่า phylum แปลว่า ใบ หมายถึง ใบมีรูปไข่ ลักษณะ ลำลูกกล้วยรูปทรงกระบอกค่อนข้างยาว ขึ้นชิดกันเป็นกอ ใบรูปขอบขนาน ขนาด 2 ซม. 4.5 ซม. ปลายเว้า โคนใบเป็นกาบ ใบมีอายุหลายฤดูก่อนหลุดร่วง ดอกเดี่ยว ออกที่ข้อ ดอกขนาด 1.5 ซม. กลีบเลี้ยงบนรูปขอบขนานแกมรูปไข่ กลีบเลี้ยงคู่ข้างรูปสามเหลี่ยมฐานเบี้ยว กลีบดอกรูปขอบขนาน ทั้งห้ากลีบสีขาว ปลายกลีบแหลม กลีบปากรูปพัด มีหูปากเป็นติ่งรูปสามเหลี่ยมขนาดเล็ก แผ่นกลีบมีขนาดใหญ่ ปลายเว้าตื้น กลีบสีเหลืองหม่น กลางกลีบมีสันสีเข้ม 3 สัน ขอบกลีบงุ้มลงเมื่อบานเต็มที่ เส้าเกสรสั้น สีขาว

เขตการกระจายพันธุ์ พม่า จีน ไทย ลาว กัมพูชา เวียดนาม

ประเทศไทยพบที่ ดาก เลข ชัยภูมิ พิษณุโลก เพชรบูรณ์ ศรีสะเกษ

นครราชสีมา ปราจีนบุรี จันทบุรี ตราด กาญจนบุรี

ถิ่นอาศัย กล้วยไม้อิงอาศัย พบในป่าดิบแล้ง ทั้งในที่โล่งแจ้ง แสงแดดจัดถึงแสงแดดรำไรที่ความสูง 300-1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ฤดูออกดอก เดือนตุลาคม ช่วงออกดอกไม่ทิ้งใบ

สถานภาพ พบในกลุ่มผู้นิยมกล้วยไม้พันธุ์แท้และตามสวนพฤกษศาสตร์ ทั้งยังนำมาขยายพันธุ์ในห้องปฏิบัติการเพื่อคืนสู่ป่าตามโครงการพระราชดำริ ในธรรมชาติมีประชากรค่อนข้างมากแต่มีจำนวนลดลง

3.2.9 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในองค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐาน นอกจากนี้แล้วยังมีแหล่งท่องเที่ยวบริเวณรอบภูกระดึงซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวในองค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐาน เช่น น้ำตกตาดฮ้อย น้ำตกเก้าชั้น นาผิถอน ดินผุดเส้นทางเสรีไทยที่เป็นเส้นทางศึกษาประวัติศาสตร์ ห่างจากศูนย์ ฯ ศรีฐาน(เชิงเขา) ประมาณ 15 กิโลเมตร เส้นทางนี้อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ลย.3(น่าน้อย) มีร่องรอยประวัติศาสตร์ของขบวนการเสรีไทยอีกทั้งยังมี น้ำตก แก่งหิน และพันธุ์พืช ตามลำน้ำพองอยู่มากมาย เช่น ถ้ำฝ่ามือแดง ซึ่งมีทั้งภาพมือ และภาพสัญลักษณ์ต่างๆ ถึง 20 ภาพ นอกจากนั้นยังมีถ้ำพระ ซึ่งชาวบ้านน่าน้อย บ้านนาโก ใช้ประกอบศาสนกิจในวันสำคัญทางศาสนา รวมทั้งมีถ้ำในเขาหินทราย 3 แห่ง คือ ถ้ำฝ่ามือแดง (ถ้ำมือ) บ้านน่าน้อย ถ้ำควิว บ้านน่าน้อย ถ้ำพระ บ้านน่าน้อย มีประเพณีที่องค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐานดำเนินอยู่ ได้แก่ เทศกาลการกินไฟ สงฆ์น้ำพระพุทธเมตตา (พระใหญ่) บนยอดภูกระดึง การจดทะเบียนบนยอดภูกระดึง 14 กุมภาพันธ์ ผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น การผลิตครกดิน การผลิตวิกผม การผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่เถียง และการผลิตภัณฑ์จากไหมพรม แหล่งท่องเที่ยวรอบเชิงเขา ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐานมีสถานที่แหล่งท่องเที่ยวรอบเชิงเขาที่สำคัญ

3.2.9.1 น้ำตกตาดฮ้อย เป็นน้ำตกที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติภูกระดึง ซึ่งอุทยานเปิดให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวผจญภัย “ตามรอยเสรีไทย ท่องไพรตาดฮ้อย” (ททท.สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 5 , 2550, หน้า 22) เนื่องจากเส้นทางนี้เคยเป็นเส้นทางของขบวนการเสรีไทยที่สร้างจากจังหวัดเลยไปยังจังหวัดเพชรบูรณ์ในสมัยสงครามโลก ครั้งที่ 2 เพื่อใช้เป็นเส้นทางหลบหลีกน้ำ จอมพล ป. ไปหลบภัยจากทหารญี่ปุ่น ตัวน้ำตกมีความสูง 40 เมื่อน้ำตกไหลจากหน้าผาสูงแอ่งน้ำจะมีเสียงดังกึกก้อง จึงได้ชื่อว่า “น้ำตกตาดฮ้อย” เมตร การเดินทางโดยรถโดยสารยนต์ ระยะทางจากองค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐานถึงน้ำตกตาดฮ้อย ประมาณ 13 กิโลเมตร ในเส้นทางยังมีสถานที่ท่องเที่ยว ได้แก่ ตาดห้วยวัว หาดทรายขาว แก่งหินตั้ง วังอีเมือง ถ้ำป่าหาดทราย ภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ และจุดชมวิวกุลาควมั่ง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถชมวิวทิวทัศน์ได้ ระหว่างการเดินทางจะพบสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่ง เช่น วังอีเมือง ถ้ำป่าหาดทราย

3.2.9.2 น้ำตกลาดใหญ่ เป็นน้ำตกที่มีลักษณะเป็นแนวราบกว้างใหญ่ มีความสวยงามตามธรรมชาติ การเดินทางโดยสารยนต์ (ขับเค็ลื่อน 4 ล้อ) ระยะทางจากองค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐาน ถึง น้ำตกลาดใหญ่ ประมาณ 30 กิโลเมตร

3.2.9.3 น้ำตกตาดหินปูน 9 ชั้น เป็นน้ำตกที่มีความสวยงามเป็นชั้น ๆ มีทั้งหมด 9 ชั้น การเดินทางโดยสารยนต์ ระยะทางจากองค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐานถึงบ้านนาแปน ประมาณ 2 กิโลเมตร เดินเท้าเข้าสู่ น้ำตกประมาณ 1 กิโลเมตร

3.2.9.4 น้ำตกลาดงาม (ตาดงาม) เป็นน้ำตกที่มีลักษณะที่เป็นลาดหิน ยาวประมาณ 700 เมตร มีความสวยงามมากในฤดูฝน การเดินทางใช้เส้นทางสายศรีฐาน-วังยาง ระยะทางประมาณ 16 กิโลเมตร

3.2.9.5 น้ำตกตาดน้อย-ตาดใหญ่ (ห้วยค้ำพลู) เป็นน้ำตกขนาดเล็กที่มีลักษณะเป็นลอคช่องหินตกลงมาสู่ด้านล่าง ระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร เดินเท้าเข้าสู่ น้ำตกประมาณ 1,500 เมตร

3.2.9.6 ถ้ำฝ่ามือแดง เป็นถ้ำที่มีภาพเขียนที่มีรูปฝ่ามือสีแดงอยู่บนหิน ชาวบ้านจะไปทำพิธีสงฆ์สิ่งศักดิ์เป็นประจำทุกปี

3.2.10 ประเพณีที่องค์การบริหารส่วนตำบลเนินการร่วมกับอุทยานแห่งชาติ

3.2.10.1 การสงฆ์น้ำพระพุทธเมตตา (พระใหญ่) บนยอดภูกระดึง เป็นความร่วมมือระหว่างอุทยานแห่งชาติภูกระดึง กับองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ประสานให้ชุมชนได้เข้าร่วมสงฆ์น้ำพระพุทธเมตตา เป็นประจำทุกปี โดยผู้ที่เข้าร่วมงานจะถูกส่งรายชื่อจากหมู่บ้านของตน เมื่อถึงเวลานัดหมายสมาชิกก็พร้อมกันเดินขึ้นภูกระดึง เมื่อถึงที่พักที่พักร่วมทั้งร่วมกิจกรรมคอนเสิร์ต เช่น การแข่งขันกะเยื่อ การวิ่งกระสอบ หลังจากนั้นรับประทานอาหารเช้าร่วมกันพร้อมทั้งทำพิธีสู่ขวัญให้สมาชิกในคอนเสิร์ต รุ่งเช้าทำบุญตักบาตร แล้วตั้งขบวนแห่ไปสงฆ์น้ำพระพุทธเมตตา พร้อมทั้งมีการร่ำรำโดยชุมชน เมื่อถึงพระพุทธเมตตาก็ทำพิธีทางพระ สงฆ์น้ำพระ สงฆ์น้ำผู้สูงอายุ ทั้งนี้ไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ

3.2.10.2 ประเพณีแต่งงานในวันแห่งความรัก ดังคำว่า “วันขึ้น ถิ่นสุข ที่สุดแห่งความรัก 14 กุมภาพันธ์ 2551” มีการจัดงาน ผู้เข้าร่วมงานจะต้องแจ้งความประสงค์เข้าร่วมงานได้ที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวศรีฐานอุทยานแห่งชาติภูกระดึง เวลา 07.00 น. - 14.00 น. คู่รักทุกคู่ลงทะเบียนที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวศรีฐาน (เชิงเขา) และรับกำหนดการจัดกิจกรรมซึ่งโดยทั่วไปดำเนินกิจกรรม ดังนี้

18.00 น.รับฟังคำชี้แจงและกำหนดการต่าง ๆ ณ ห้องประชุมศูนย์บริการนักท่องเที่ยววังวาง (บนเขา)

กำหนดกิจกรรมภาคเช้า

05.30 น.คู่รักทุกคู่ชมพระอาทิตย์ขึ้นที่ผานกแอ่น

07.00 น.ทำบุญตักบาตร ที่ลานพระศรีนครินทร์ และไหว้องค์พระพุทธ-

เมตตา

08.00 น.รับประทานอาหารเช้าตามอัธยาศัย

09.09 น.แห่ขบวนเจ้าบ่าวไปยังสระอโนดาต เพื่อจดทะเบียนสมรส
สำหรับครอบครัวใหม่ เสร็จแล้วเที่ยวชมศึกษาธรรมชาติ

กำหนดกิจกรรม งานฉลองสมรส วันขึ้น คีนสุข ที่สุดแห่งรัก

18.30 น. ขอเชิญแขกผู้มีเกียรติ และคู่รักทุกคู่พร้อมกันที่เวทีลาน
กลางแจ้งเพื่อร่วมทำพิธีบายศรีสู่ขวัญให้กับคู่รักทุกคู่

19.00 น. รับประทานอาหารเย็นและชมการแสดงบนเวที

20.30 น. เชิญแขกผู้มีเกียรติกล่าวอวยพรให้กับคู่รักทุกคู่และเชิญคู่รักที่
จดทะเบียนสมรสแล้ว กล่าวอวยพรให้กับคู่รักที่จดทะเบียนสมรสใหม่และมอบดอกไม้ให้กับ
คู่รัก คู่รักกล่าวขอบคุณและแสดงการละเล่นอื่น ๆ

22.00 น. เข้าที่พัก พักผ่อนตามอัธยาศัย

3.2.11 เทศกาลการกินไม้ ชุมชนตำบลศรีฐานส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตร พื้นที่ทำ
การเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์ องค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐานจึงสนับสนุนให้มีการปลูกไม้
จำนวนมาก พัฒนามาเรื่อยๆ และได้กำหนดให้มีเทศกาลการกินไม้เกิดขึ้น มีการประกวดหน่อ
ไม้ไม้ที่ตามเกณฑ์ที่เป็นตัวบ่งชี้ว่า ปลูกไม้จริง สวนไม้ที่ปลูกมีความอุดมสมบูรณ์ ถ้าไม้เนื้อ
หนาแน่นตามเกณฑ์ มีการแข่งการสานกระจาด ไม้ไม้อย่างรวดเร็ว มีการประกวดไก่ลูกคก มีการ
ประกวดขบวนแห่ของแต่ละหมู่บ้าน เป็นต้น

สรุปว่า องค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐานมีทรัพยากรทางธรรมชาติเกี่ยวข้องกับ
ทรัพยากรทางธรรมชาติอุทยานแห่งชาติภูกระดึงมีชุมชนในพื้นที่จำนวน 16 หมู่บ้านรายรอบ
อุทยานแห่งชาติภูกระดึง มี แหล่งต้นน้ำ น้ำตก กล้วยไม้ป่า ที่เป็นสมบัติของชาติ รวมทั้งเทศ
การณ์ต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เช่น สรงน้ำพระพุทธเมตตา (พระใหญ่) บนยอดภูกระดึง ประเพณีจ
ทะเบียนสมรสในวันแห่งความรัก เทศกาลการกินไม้ โดยการดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบล
ศรีฐาน ประสานความร่วมมือกับอุทยานแห่งชาติภูกระดึง